

Eşyanın varlığı sabit midir, farazî midir, yoksa hayalî midir?

“Eşyanın varlığı sabittir.” hükmü, bütün Ehl-i sünnet âlimlerince kabul edilmiş bir hakikattir.

Allah'ın bütün isim ve sıfatları, kâinat ve mevcudat aynasında tecelli ile görünürler. Bu görünmek ise, hayalî ve vehmî değildir. Zira, hakiki olan isim ve sıfatlar, hakiki bir aynada, hakiki olarak görünmek isterler. Bu noktadan insanın ve mevcudatın hayalî ve farazî olması mümkün değildir.

Kâinat ve mevcudat aynasında tecelli ile görünen isim ve sıfatların, kendileri ile tecellileri farklıdır. Ayna, bir zarf ve içindeki Güneş'in görüntüsü ise, Güneş'ten gelen bir tecellidir. Yani, Güneş'in bir yansımasıdır. Ama Güneş'in kendisi değildir. Zira aynada yansıyan Güneş'in görüntüsü, ayna içinde bir varlık kazanıyor, zarfın içine giriyor. Güneş'ten farklı olarak bir varlık oluyor. Ayna içindeki görüntüyü bir resme aktarsak, ayrı ikinci bir varlık olur.

Yani, ortada üç ayrı varlık vardır. **Birisi**, Güneş'in kendi zatı ve sıfatları, **diğeri**, o sıfatların mahalli ve aynası olan mevcudat, **üçüncüsü ise**, sıfatların aynada ve mevcudatta kendine has görüntüleri ve yansımalarıdır.

İşte, hüküm bakımından, Güneş'in kendi zatını ve sıfatlarını, aynadaki görüntüsü ile aynıdır, aynı şeylerdir demek, yanlış olur.

Akis ile aks edeni karıştırmak ve ikisi de aynıdır demek, buna benzer. Ama aynadaki görüntünün varlığı ve devamı güneşe bağlıdır. Güneş olmasa, o ayna ve görüntü de yok olur. Allah'ın isim ve sıfatları, kâinat ve mevcudat aynasında parlak bir şekilde tecelli ile görünürler. Aynada tecelli eden isim ve sıfatları ayırıcılar. İkisini aynı kabul etmek olmaz. Mevcudat aynası ve içindeki isim ve sıfatların tecellisi, arızî, hadis ve çok gölgelerden geçmiş zaif birer görüntüdürler.

İsim ve sıfatlar ise, ezelî ve ebedî ve hakiki sıfatlardır. Mevcudatın devamı ve manası, isim ve sıfatların kayyumiyeti ile olur.

Bizde farazî ve vehmî olan şey, sahiplenme ve temellük duygusudur, yoksa enaniyetin mahalli olan vücudumuz ve eşya değildir. Eşya ve mevcudat hakiki ve gerçektir. Yalnız izafî olarak eşyanın varlığı Allah'ın varlığına kıyaslandığı zaman, gayet basit ve sönük bir varlık mertebesi olarak kalıyor.

Bazı evliyalar bu kıyasa işaret için mevcudat yok demişler. Yani Allah'ın ezelî ve ebedî varlığı yanında bir ehemmiyeti yok demektir, yoksa hakiki manada bir yokluk

---

değildir. Güneşin şiddetli ışığı içinde mumun ışığı nasıl görünüp fark edilemiyor ise *-ama yok olduğu manasına gelmez-* aynı şekilde **Vacib** olan **Allah**'ın vücudu yanında mahlukatın vücudu da aynı şekilde sönük kalıyor demektir.

Üstad Hazretleri, vahdetü'l-vücudu anlatırken; **“Vacibü'l-Vücut'un vücuduna nisbeten, başka şeylere vücut denilmemeli. Onlar vücut ismine layık değiller.”**(1) sözünü de nakleder. Yani, vacip vücut yanında mümkün vücutlara vücut denilmemeli; aynalardaki tecellilere hakiki manasıyla ışık denilmemesi gibi...

1) bk. [Mektubat, Yirminci Mektup, İkinci Makam.](#)